

HARFLERİN MAHREÇLERİ (HARFLERİN ÇIKIŞ YERLERİ):

Mahreç; kelime manası çıkış yeri demektir. Tecvid ilminde ise, Kur'an-ı Kerim harflerinin çıktığı yere mahreç denir.

Kur'an-ı Kerim okunurken **HARFLERİN** mahreçlerinden okunmasına mutlaka dikkat edilmesi gerekir. Aksi takdirde okunan harf kendi sesini ve özelliğini kaybeder. Bu durumda kelimenin anlamı da bozulur.

ÖRNEK: **خَلَقَ** kelimesi **YARATTI** demektir. Ancak bu kelimedeki **خ** harfinin **ح** olarak okunması halinde **حَلَقَ** **TIRAŞ ETTİ** olur ki mana tam zıddı'na değişmiş olur. Bu hata namazda yapılması halinde namaz bozulur.

Not1 : Harfler okunmadan önce mahreçleri (çıkış yerleri) hazırlanmalıdır.

Not2 : Harfler talim edilirken ses tiz olacak, pes olmayacak, pes'ten olursa okuyucu ileride sesi yükseltince tiz olarak talim etmediği için okuyuştan düşebilir. Bu nedenle talim aşamasında bu duruma azami dikkat gösterilmelidir.

Not 3 : Harfler okunurken ses ve nefes aynı noktada odaklanmalıdır ki, ses ile Kur'an bütünlüğü sağlanabilsin, aksi takdirde okuyuşta ahengi yakalamak mümkün olmayabilir.

Not4: Harfler bir çırpıda ağızdan dışarıya atılacak ses yutulmayacaktır.

Not5: Dudak harfleri dışındaki harflerin, dudaklarla sadece ötrede ilişkisi vardır bunun dışında dudaklar sağa sola eğilip bükülmesi doğru değildir.

Not6: Tenvin sakın nun ve sakın mim'in ğunnesi dışında sessin buruna aktarılması doğru değildir.

Önemli : Üstünlü bir harften, örteli ve şeddeli bir harfe bağlantı yaparken dudaklar şeddeyi ve ötre yi ileride karşılar.

Örnek : Ceddü (جَدُّ) benzer örneklerle, Kur'an da % 95 oranında karşılaşıyoruz.

Önemli : Yine ötreli bir harften, üstünlü veya esreli ve şeddeli bir harfe bağlantı yaparken, dudaklar şeddeyi üstünü veya esreyi geride karşılar.

Örnek : Hümme (هُمَّ)

- ✚ Harflerin mahreçlerinin talimi esnasında, her harfin Kur'an da karşımıza çıkacak şekilde, 15 farklı boyutu çalışılır ve Kur'an-ın okunuşu bu mahreçler temeli üzerine bina edilir. Kur'an okumaya geçince sanki bu harflerin mahreçleri hiç okunmamış gibi keyfi hareket etmek okuyucuyu günahkâr eder. Böyle keyfi davranan ile Kur'an konusunda hiç talim terbiye almamış cahil arasında bir fark yoktur(Cezeri -Ettemhit fiy İlmittevit). Keyfi davranılamaz mahreç hakkı gözetilmelidir. Mahreç konusu, yazılarak ne kadar güzel anlatılırsa anlatılsın, ehil bir okuyucu(Femi Muhsin, Ehli Eda)'dan talim edilmedikçe tam anlaşılabilir olamaz...!
- ✚ Harflerin mahreçleri kıraatin temeli, Sıfatları köşe taşları ve Tecvit ise boyası ve cilâsıdır. Bu zikredilen özellikleri Kur'an-a vermeden okuyan asla hakkını vererek okumuş olmaz...

ÖNEMLİ: Kur'an-ı kerim alfabesinde bulunan 28'harf önce 5 azaya taksim edilir. Bu azalar şunlardır.

- 1- Cevf : Yani ağız boşluğudur.
- 2- Halk : Yani boğazdır.
- 3- Lisan :Yani dildir.
- 4- Şefeteyn :Yani dudaklardır.
- 5- Hayşum :Yani geniz kovuğudur.

NOT: Sahih ve en kuvvetli olan görüşe göre Kur'an-ı Kerim harfleri bu 5 azada bulunan 17 mahreçten çıkarlar.

1-CEVF (AĞIZ BOŞLUĞU):

1.Mahreç : Cevf 'dir:Yani ağız boşluğudur. Ağız açılınca havanın ağza girip nihayet bulunduğu yere kadar olan kısımdır.(Ağızdan- ciğer yada ağızdan- diyaframa kadardır).Buradan med (çektirmeyi sağlayan) harfler Elif (ا), Vav (و), Ye (ی) çıkar. Bu harfler sakin olmaları durumunda med görevini yaparlar ve kendi başlarına okunamazlar, kendilerinden önceki harfin okunuşuna tâbi olarak okunurlar. Harekeli olmaları durumunda kendilerine ait farklı mahreçlerden çıkarlar.

2- HALK (BOĞAZ):

2.Mahreç : Eksa-i Halk'tır. Yani boğazın göğse açılan kısmıdır. Buradan evvelâ "HEMZE" (ء) peşinden yumuşak HE (ه) çıkar.

OKUNUŞLARI:

Dudak harfleri, ötre ve işmam dışında harflerin dudaklarla bağlantısı yoktur. Ancak bütün harflerin ötreli halleri dudaklarda şekil alır, üstün ve esrede dudakları eğip bükme okuyuşta kaliteyi düşürür.

ء Ü	ء İ	ء E
أ ŪŪ	إ İİ	آ ÂÂ
Hemzenin okunuşu ince harfler için bir kalıptır. Bütün ince harfleri aynı ses çizgisinde okumak gerekir.		Â sesini vermek için mutlaka ağız aşağıya doğru açılmalıdır,ağız açılmadan kesinlikle Â sesi verilemez

هُ	هِ	هَ
هُو	هِى	هَآ
أْهُ	إْهِ	أْهَ
أْهُ	أْهِ	أْهَ
أْهُو	أْهِى	أْهَآ

3. Mahreç: **Vesatı Halk**'tır. Yani boğazın ortasıdır. Buradan, tertip üzere evvela Ayin (ع) peşinden Kara Hâ (ح) çıkar. "Bu harfler boğazın hafifce sıkılmasıyla çıkarlar.

Hâ (ح) harfi çıkmadan önce boğazın ortası sıkılarak boş musluktan çıkan hava sesine benzer bir nefes verip sonra ح çıkar."Ayın harfi okunurken de boğaz aynı ölçüde sıkılarak okunur, ancak musluk sesine benzer ses verilmeden okunur.

ح	ح	ح
حُو	حِي	حَا
أَح	أَح	أَح
أَح	أَح	أَح
أَحُو	أَحِي	أَحَا

ع	ع	ع
عُو	عِي	عَا
أَع	أَع	أَع
أَع	أَع	أَع
أَعُو	أَعِي	أَعَا

4. Mahreç: **Edna-i Halk**'tır: Yani boğazın ağza açılan kısmıdır. Buradan tertip üzere evvelâ Ğayin (غ), peşinden Noktalı Ha (خ) çıkar.

خ	خ	خ
خُو	خِي	خَا
أَخ	أَخ	أَخ
أَخ	أَخ	أَخ
أَخُو	أَخِي	أَخَا

غ	غ	غ
غُو	غِي	غَا
أَغ	أَغ	أَغ
أَغ	أَغ	أَغ
أَغُو	أَغِي	أَغَا

3- LİSAN (DİL):**5. Mahreç: Eksallisani fevgu'dur:**

Yani dilin kökü ve hemen karşılığı olan üst damaktır.

Buradan Gaf (ق) çıkar.

Not: Kalkale özelliği bu (ق ط ب ج د) beş harflerin sükûn'lu (cezimli) hallerine mahsustur. Harekeli oldukları zaman kalkale olmazlar. Kalkale harfleri kelimenin ortasında veya sonunda sakin olarak bulunursa kalkale olur. Şu kadar var ki, Vakıf (durmak) halindeki kalkale harflerinde, Vasıl (geçmek) durumundaki kalkale harflerinden daha da çok mübalağa edilmelidir. Şeddeli olmaları durumunda ise ses ve nefes hapsedilir (tutulur), uğultu verdirilmez ve kalkale de gösterilmez.

قُ	ق	قَ
قُو	قِي	قَا
أَقُ	إِقُ	أَقَ
أَقُّ	أَقِّ	أَقَّ
أَقُو	أَقِي	أَقَا

6. Mahreç: Esfel'dir: Yani 5. mahreç Kaf mahreci gibidir, yalnız onun bir parmak aşağısıdır. Buradan Kâf (ك) çıkar.

كُ	ك	كَ
كُو	كِي	كَا
أَكُ	إِكُ	أَكَ
أَكُّ	أَكِّ	أَكَّ
أَكُو	أَكِي	أَكَا

7. Mahreç: Vasatı lisan'dır: Yani dil ortası ve karşısı olan üst damaktır. Yani kubbedir.

Buradan tertip üzere evvelâ Cim (ج) sonra Şin (ش) sonra Ye (ي) harfleri çıkar.

يُ	ي	يَ
يُو	يِي	يَا
أَيُ	إِي	أَيَ
أَيُّ	أَيِّ	أَيَّ
أَيُو	أَيِي	أَيَا

شُ	ش	شَ
شُو	شِي	شَا
أَشُ	إِش	أَشَ
أَشُّ	أَشِّ	أَشَّ
أَشُو	أَشِي	أَشَا

جُ	ج	جَ
جُو	جِي	جَا
أَجُ	إِج	أَجَ
أَجُّ	أَجِّ	أَجَّ
أَجُو	أَجِي	أَجَا

8. Mahreç: Ye (ی) mahrecinin bitiminden Lâm (ل) mahrecine kadar olan kısımdır.

Dilin bu yan kısmını üst çenede bulunan “Nâb” (sivri diş) dişinden geriye doğru, üç tane Edras (arka öğütücü dişler) dişlerine yanaştırıp hafifce bastırmakla ve dil ortasını üst damağa kaplamakla, sağdan veya soldan veya aynı anda her iki taraftan, kalın olarak Zad (ض) harfi çıkar.

ضُ	ض	ضَ
ضُو	ضِي	ضَا
أَضُ	إِضُ	أَضُ
أَضُ	أَضُ	أَضُ
أَضُو	أَضِي	أَضَا

9. Mahreç: Zad (ض) mahrecinin bitiminden dil ucuna kadar olan kısımdır. Buradan Lâm (ل) harfi çıkar. Dil ucu üst damağa meyiletmesiyle okunur. Dilin sağ yahut soldan ucuna kadar olan kısmıyla, karşısındaki dişlerin damaklarına vurarak çıkarılır.

10. Mahreç: Dil ucu ve karşılığı olan üst damaktır. Buradan ihfa olmayan Nün (ن) çıkar.

نُ	ن	نَ
نُو	نِي	نَا
أَنْ	إِنْ	أَنْ
أَنْ	أَنْ	أَنْ
أَنْو	أَنْي	أَنْا

لُ	ل	لَ
لُو	لِي	لَا
أَلْ	إِلْ	أَلْ
أَلْ	أَلْ	أَلْ
أَلُو	أَلِي	أَلَا

11. Mahreç: Dil ucu ve ziyade arkasıyla karşılığı olan üst damaktır. Buradan Ra (ر) harfi çıkar. Ra harfi Üstün ve Öрте ile Harekeli olursa kalın, Esre ile Harekeli olursa ince okunur. Dil ucunun alttı üst damağa meyiletmesiyle okunur.

رُ	ر	رَ
رُو	رِي	رَا
أَرُ	إَرُ	أَرُ
أَرُ	أَرُ	أَرُ
أَرُو	أَرِي	أَرَا

12. Mahreç: Dil ucunun, üst ön dişlerin damak kısmına değmesiyledir. Buradan tertip üzere evvelâ; Dil ucunun üst ön dişlerin damak kısmına değmesiyle, dil ortası üst damağa kaplanmakla kalın olarak Da (ط) peşinden; dil ucunun, dişlere biraz daha yaklaşmasıyla dil ortası üst damağa kaplanmadan, ince olarak dâl (د) peşinden; dil ucunun, dişlerin damak kısmına ve dişlere değmesiyle Te (ت) harfleri çıkar.

تَ	تِ	تِ
تا	تی	تو
آتَ	إِ	آتَ
آتَ	آتِ	آتَ
أنا	أتی	أنا

دَ	دِ	دِ
دا	دی	دو
أدَ	إِ	أدَ
أدَ	أدِ	أدَ
أدا	أدی	أدو

طَ	طِ	طِ
طا	طی	طو
أطَ	إِ	أطَ
أطَ	أطِ	أطَ
أطا	أطی	أطو

13. Mahreç: Dil ucunun, ön alt (seniyye) dişlerinin yarısından ucuna kadar değmesiyledir. Buradan tertip üzere evvelâ dil ucunun alt ön dişlerin yarısına değmesiyle dil ortası üst damağa kaplanmakla kalın olarak Sad (ص), peşinden dil ucunun, dişlerin ucuna biraz daha yaklaşmasıyla, dil ortası üst damağa kaplanmadan ince olarak Sin (س), peşinden dil ucunun, dişlerin ucuna değmesiyle Zây (ز) harfleri çıkar.

زَ	زِ	زِ
زا	زی	زو
أزَ	إِ	أزَ
أزَ	أزِ	أزَ
أزا	أزی	أزو

سَ	سِ	سِ
سا	سی	سو
أسَ	إِ	أسَ
أسَ	أسِ	أسَ
أسا	أسی	أسو

صَ	صِ	صِ
صا	صی	صو
أصَ	إِ	أصَ
أصَ	أصِ	أصَ
أصا	أصی	أصو

14. Mahreç : Dil ucunun, üst ön dişlerin ucunu biraz geçmesi ile dır. Buradan tertip üzere evvelâ dil ucunun üst ön dişlerin ucunu biraz geçmesiyle, dil ortası üst damağa kaplanmakla kalın olarak Za(ظ), peşinden dil ucunun dişlerin ucunu biraz daha geçmesiyle, dil ortası üst damağa kaplanmadan ince olarak Zâl (ذ), dil ucunun dişlerin ucunu biraz daha geçmesiyle, peltek olarak Se (ث) harfleri çıkar.

ث	ث	ث
ثو	ثي	ثا
أث	إث	آث
أث	أث	أث
أثو	أثي	أثا

ذ	ذ	ذ
ذو	ذي	ذا
أذ	إذ	آذ
أذ	أذ	أذ
أذو	أذي	أذا

ظ	ظ	ظ
ظو	ظي	ظا
أظ	إظ	آظ
أظ	أظ	أظ
أظو	أظي	أظا

4- ŞEFETEYN (DUDAKLAR):

15. Mahreç : Üst ön dişlerin, alt dudağın karın kısmını hafifce ısırmasıyladır. Buradan Fe (ف) harfi çıkar.

ف	ف	ف
فو	في	فا
أف	إف	آف
أف	أف	أف
أفو	أفي	أفا

16. Mahreç: Şefeteyn (dudaklar)'dır. Buradan tertip üzere evvelâ iki dudağı birbirine kuvvetlice kapamakla dudak ortasından Be (ب), peşinden; dudakları birbirine zayıfça kapamakla dudakların ucuna doğru Mim (م), peşinden; her iki dudağı iki ötre miktarı öne alarak ve yumarak, ortasına kurşun kalem ucu sığacak kadar boşluk bırakmakla dudakları sıkmadan ve büzmeden Vav(و) harfleri çıkar.

و	و	وَ
وُو	وِی	وَا
أُی	إِی	أَی
أِی	أَی	أَی
أُوو	أَوِی	أَوَا

م	م	مَ
مُو	مِی	مَا
أُم	إِم	أَم
أُم	أَم	أَم
أُمُو	أَمِی	أَمَا

ب	ب	بَ
بُو	بِی	بَا
أَب	إِب	أَب
أَب	أَب	أَب
أَبُو	أَبِی	أَبَا

5- HAYŞÛM (GENİZ KOVUĞU):

17. Mahreç: Hayşum (geniz kovuğu)'dur. Bu mahreçten ğunne çıkar. Ğunnelik, sakın Nün (ن) ve sakın Mim (م) harflerine ait bir özellik olup genizden gelen gizli bir sestir.

Not: Cevf ve Hayşum 1. Ve 17. Mahreçler takdiri mahreçtir. Diğerleri ise hakiki mahreçtirler. Harflerin gerçek çıkış yerlerine hakiki mahreç, seslerinin tesir ettiği yerlere ise takdiri mahreç denir.

Nuri GARBETOĞLU

SAİMEKADIN MERKEZ CAMİİ İMAM HATİBİ/ MAMAK/ANKARA